

JAROSLAV KLÁPŠTĚ

7. 8. 1923 – 23. 9. 1999

„Život Jaroslava Klápště rezonuje v jeho tvorbě a jeho tvorba pro něho byla životem.“

(Lenka Patková)

Malíř a grafik Jaroslav Klápště se narodil 7. srpna 1923 v Záhoří na Železnobrodsku. Matka pocházela z umělecky nadané rodiny Janoušků, sama zdělila výtvarné nadání a ve volných chvílích ráda malovala. Otec byl významný stavitel železničních mostů, v době malířova dětství působil v Podkarpatské Rusi. Onemocněl však tuberkulózou a v osmatřiceti letech zemřel. Období školní docházky tak prožil Klápště u prarodičů v malé obci Čikvásky na Semilsku. Po dokončení základní školy byl přijat na gymnázium a přestěhoval se k matce do Turnova. V roce 1942 maturoval. Týden po maturitě byl totálně nasazen, jako pomocný dělník na dráze děl deset hodin denně a byl přesvědčený, že fyzickou námahu nevydrží. Díky těžké práci si však vylepšil kondici a začal také soustavně kreslit – kreslení a malování mu sloužilo jako odreagování a útěk od neradostné reality. Během nucených prací se setkal s Bohumilem Hrabalem, kterého postihl stejný osud. Právě Hrabal měl velký vliv na jeho rozhodnutí stát se malířem.

Po skončení války se Jaroslav Klápště přihlásil na Vysokou školu uměleckoprůmyslovou do Prahy, kam byl přijat do ateliéru profesora Františka Tichého, později přestoupil k Emilu Fillovi. Mezi jeho spolužáky byla řada výrazných osobností jako například Stanislav Kolíbal, Mikuláš Medek, sestry Válovy nebo Zbyněk Sekal. V roce 1950 Klápště ukončil studium a nastoupil na dva roky na vojnu. Po návratu se začal malováním živit, stal se členem sdružení výtvarných umělců Hollar a po četných peripetiích i členem Svazu výtvarných umělců v Liberci. V padesátých letech upadli v nemilost jeho učitelé Tichý a Filla. Odmítali se přizpůsobit době a malovat ve stylu socialistického realismu, za tento postoj jim byla znemožněna pedagogická činnost a odepřena možnost vystavovat. Stín pronásledování dopadl i na jejich žáky a také Klápštěmu to do budoucna značně pošramotilo „kádrový profil“. Malíř se tak na začátku umělecké kariéry těžko prosazoval, situace se o něco zlepšila až v šedesátých letech, jeho dílo se však dostávalo do obecného povědomí jen velmi pomalu a vždy stálo ve stínu známějších jmen.

První výstavu měl Jaroslav Klápště až v roce 1958 v muzeu v Jilemnicích. Později, v roce 1963, se podařilo prosadit jeho obraz na celostátní přehlídku výtvarného umění v Jízdárně Pražského hradu, kterou pak již pravidelně obesílal. Grafiku poprvé vystavoval v liberecké galerii a zde, díky kontaktům na Karla Hubáčka, architekta, který projektoval televizní věž na Ještědu, získal neobvyklou zakázku – mříž pro tavní restauraci.

V šedesátých letech, v období politického uvolnění, poprvé vycestoval do zahraničí. Vybral si Holandsko, následovala Francie, Itálie a Rusko. Na svých cestách navštěvoval známé světové galerie, kde obdivoval Rembrandta, Cézanna, van Gogha, J. S. Chardina a z jejich děl čerpal inspiraci pro svou další práci.

Jaroslav Klápště žil a tvořil střídavě v Turnově, v Praze (měl ateliér v Karlíně) a nejčastěji pak v domě po prarodičích ve vesničce Čikvásky, kde se cítil nejlépe. Začínal jako figuralista, základním motivem jeho tvorby však byla zátiší a krajinomalba – čistá a univerzální témata zbavená politického podtextu, která mu poskytovala dostatek prostoru k sebevyjádření. Jeho krajiny jsou spjaté především s rodným Pojizeřím, Podkrkonoším, ale také se severními Čechami.

Návštěva starého Mostu v polovině 70. let měla na malířovu další práci zásadní vliv. Nalezl tam, jak sám napsal, „*v pravou chvíli pravé, své téma*“. Skončilo tak období „hledání“ a malíř dozrál. Osud města předurčeného k zániku kvůli těžbě uhlí ho velmi zasáhl, a to se projevilo i na jeho práci – začal malovat jinak. Od té doby se na obrazech, vyzařujících tísnivou až dramatickou atmosféru zániku, objevují typické vřivé kompozice lidí, předmětů, bortících se domů a křivolakých linií. Na kresbách, náčrtech, později i obrazech Klápště zachytil ve zvláštní perspektivě denně se měnící panorama, opuštěná obydlí vyhřezlá do ulic, ulice podobné zpřeházeným listům vyrvaným z jakéhosi podivného slabikáře a popsané útržky nápisů z různých epoch poskládané v kuriózní jazyk. Na „mostecké“ téma navázal v 80. letech, kdy vznikaly obrazy nádraží, hospod se štamgasty a příživnicemi, zvláštních lidských a lidmi stvořených pekel. Záměrné chaotičnosti však Klápště dosáhl pečlivou kompozicí, většinou se od ústřední postavy odvíjejí detaily děje, chaoticky a jasně zarámované architekturou, plakáty, nebem. Jedná se např. o *Vyhnání z ráje* (1984), jehož pozadí je vylepeno tabulkami a cedulemi příkazů, jimiž lidská blbost ničí člověka, *Přestupní stanici*, *Důvěrnou společnost* nebo *Turnovské nádraží v sobotu večer* (1987).

Druhým z Klápštěho „bezpečných“ témat je zátiší. Občas se sice vracel ke klasickým kompozicím – džbánům, ovoci, květinám – převládají však spíše klíče, trojúhelníky, klubka, klobouky, kalhoty, ručníky, peřiny, regály, šuplíky, kamna, pece a jejich roury, ale i fragmenty obrazů nebo obrazy v obraze. V sérii zátiší se objevuje i téma bouraného Mostu. Jsou to např. asambláže s kartami – jedna s kovovým zámkem, druhá s výhružnou rukavicí, třetí s rozbitou krejčovskou pannou a čtvrtá s maskou.

Kromě malby se Klápště, ovlivněn svým učitelem Františkem Tichým, věnoval grafice. Mistrně dokázal využívat techniku suché jehly, zaměřil se na kontrast dlouhé, jemné, perfektní linie a jezatých ploch. Charakteristickými energickými stopami rydla vytvářel figurální preludy mužské, ženské i hmyzí, neúplné postavy v letu, v pádu, vždycky však v pohybu, hlavy oddělené od trupů a vznášející se v prostoru... Svými grafikami také doplnil básnické sbírky Františka Halase, Jaroslava Seiferta, Vladimíra Holana, Josefa Hory a Kunderovy překlady rakouského básníka Georga Trakla.

V roce 1988 při nastupování do vlaku v Turnově utrpěl Klápště těžký úraz a na osm měsíců skončil v nemocnici. Po vyléčení se s elánem vrátil ke své tvůrčí práci. Mezi lety 1989–1999 vytvořil své nejlepší obrazy, jedná se o rozsáhlé koláže, např. *Okno do minulosti* (1990), koláž grafik ženského těla, ptáků a rukou s názvem *Melancholie* (1991), obraz s ptačími motivy podložený negativním písmem *Mizející tváře* (1992) nebo o obraz *Zbloudilý chodec* (1996), jemuž se v alkoholovém opojení zjevují obrácené dívčí oči v nebesích a srpek měsíce u nohou.

Tvorbu Jaroslava Klápště charakterizuje různorodost a dynamika, celý život hledal dokonalou malbu, dokonalou kompozici, klíč k dokonalému obrazu. Ve všech okruzích své tvorby čerpal z osobních zkušeností – vlastních děsů, křivd a nespravedlností, ale i z lásky, úcty a něhy. Jeho malby se vyznačují výraznými, hutnými barvami, expresivními a neklidnými liniemi, jsou místem střetávání geometrických konstrukcí s plynoucími obzory krajin, kymácejících se lahví, s urputnou statikou bust a hlav, rozevlátých vlasů, rozšklebených úst a prázdných očí.

Jaroslav Klápště, i když se výrazněji neprosadil, je důležitou součástí vývoje československé výtvarné scény druhé poloviny dvacátého století. Možná proto, že vždy stál mimo umělecké centrum, tvořil osaměle a nikdy se nepoddal trendům doby. V padesátých letech byl málo realistický, později v šedesátých letech, kdy vrcholila abstrakce, byl zase realistický příliš. V období normalizace se jeho tvorba opět vymykala době a úspěch neměl ani po roce 1989. Přesto, že jeho obrazy nikdo nekupoval a nebýval vystavovaný, tvořil s urputností sobě vlastní. Malíř Jaroslav Klápště ztělesňuje jeden z nejpravdivějších a nejhlubších přístupů k umění. Zemřel 23. září 1999 v Praze.

„Lidem sledujícím mou práci obvykle něco vadí: Jedni radí nechat malby a dělat jen grafiku, jiní nechat grafiku a dělat jen malbu, další malovat zátiší a krajiny opustit a opět jiní všechno tohle zahodit a dělat figurální obrazy. Jiní nad figurálními obrazy krčí rameny. Co zbývá mně? Ač naprosto sám nejistý, dělám to, co právě považuji za krůček vpřed.“ (Jaroslav Klápště)

(Zpracovala: Jitka Haincová)

Použitá literatura:

(hal): Jaroslav Klápště by oslavil 90 let.
Liberecký deník, 8. 11. 2013, č. 260, s. 7.

HEJZLAR, Tomáš: Klápště objev České moderny.
Haló noviny, 21, 14. 2. 2011, č. 37, s. 8.

Jaroslav Klápště, malíř a grafik. Vyd. 1. Boskovice: Albert, 1999. 183 s.

KOVÁŘOVÁ, Iva: Osamělý chodec Jaroslav Klápště: v jičínské galerii jsou do konce ledna k zhlédnutí Klápštěho obrazy a grafické listy.
Jičínský deník, 25, 2. 2. 2016, č. 27, s. 2.

NAJMAN, Jaroslav: Malíři požehnaného koutu Čech učarovala vesnička lahodě komického jména Čikvásky.
Hradecké noviny, 9. 9. 1998, s. 15.

PAJEROVÁ, Martina: Otevřete oči, Klápště přichází.
Jičínský deník, 19. 1. 2016, č. 15, s. 2.

Personální bibliografie:

<https://www.svkul.cz/wp-content/uploads/2018/06/klápště-bibl.pdf>